

رابطه اعتماد مردم به دولت و پیروی آنها از توصیه‌های بهداشتی مرتبط با

کرونا (مطالعه موردی ساکنان شهر تهران)

مقدمه: شیوع کرونا اعتماد مردم به نهادهای حاکمیتی به‌ویژه دولت را تحت‌تأثیر قرار داده و متقابلاً اعتماد به این نهاد، رفتار مردم در مواجهه با این بیماری را تغییر داده است. افراد مختلف برای مقابله با بیماری کرونا به اشکال و میزان مختلفی سعی در رعایت پروتکل‌های بهداشتی و محدودسازی رفتارهای روزمره خود دارند. در این بین اعتماد به‌عنوان عنصر تسهیلگر همکاری اجتماعی و ایجادکننده مسئولیت‌پذیری در بین مردم اهمیت به‌سزایی دارد. تحقیق حاضر با هدف بررسی رابطه بین اعتماد به دولت و پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی مقابله با کرونا انجام شده است.

روش: در این تحقیق از روش پیمایش استفاده شده و برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه محقق‌ساخته کمک گرفته شده است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه افراد ساکن در شهر تهران در موج سوم شیوع پاندمی کووید-۱۹ (پاییز ۱۳۹۹) بود که از این میان تعداد ۳۰۰ نفر به‌عنوان نمونه به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای متناسب با حجم انتخاب شد. یافته‌ها با روش تحلیل کمی و با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تکنیک رگرسیون چندگانه به دست آمده است.

یافته‌ها: رابطه معناداری بین «پیروی از توصیه‌های بهداشتی» و «اعتماد به دولت» در بُعد دگرخواهی، صداقت و کارایی مشاهده شده است. مدل رگرسیونی نیز حاکی از آن است که بین مجموعه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته، همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد. همچنین حدود ۲۹ درصد از عوامل مؤثر بر میزان رعایت توصیه‌های بهداشتی در دوران شیوع بیماری کرونا، تحت‌تأثیر متغیر مستقل (اعتماد به دولت) است.

بحث: در ایران همچنان نهاد سیاسی و به‌طور مشخص دولت، بر رفتار اجتماعی افراد تأثیرگذار است. به‌طوری‌که افزایش اعتماد به دولت تأثیر مثبتی بر کاهش شیوع بیماری به‌واسطه رعایت بیشتر پروتکل‌های بهداشتی از سوی مردم دارد. از این‌رو نهادهای حاکمیتی به‌ویژه دولت باید روشهایی برای جلب اعتماد عمومی نسبت به عملکرد خود در دوران شیوع کرونا داشته باشند تا تلاشهایشان در راستای کنترل و مهار این بیماری همه‌گیر بی‌نتیجه نماند.

۱. **بهنام لطفی خاچی**
دکتر جامعه‌شناس، گروه علوم اجتماعی
دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۲. **منصوره مهدی‌زاده**
دکتر جامعه‌شناس، گروه مطالعات
نظری علم مرکز تحقیقات سیاست
علمی کشور، تهران، ایران. (نویسنده
مسئول)
<mahdizadeh@nrsp.ac.ir >

واژه‌های کلیدی:

اعتماد، دولت، پیروی، توصیه‌های
بهداشتی، کرونا

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۱۳

Relationship between People's Trust in the Government and Their Compliance with Covid-19 Health Advice: A Case study of Tehran Residents

1-Behnam Lotfi Khachaki

Ph. D. in Sociology,
Department of Humanities
Social Science, university of
Farhangian (IROST), Tehran,
Iran.

2-Mansoureh Mehdizade

Ph. D. in Sociology,
Department of Theory-
Oriented STI Studies, National
Research Institute for Science
Policy (NRISP), Tehran, Iran.
(Corresponding Author)
<nfallah@irost.ir>

Keywords:

Trust, Government, Compliance, Health advice, Corona.

Received: 2021/07/05

Accepted: 2022/02/02

Introduction: Different people try to follow the health protocols and limit their daily behaviors in different ways to deal with Covid-19 Pandemic. In the meantime, trust is an important element as a facilitator of social cooperation and a creator of responsibility among people.

The present study aimed to investigate the relationship between people's trust in government and their compliance with Covid-19 recommendations.

Method: In this research survey a questionnaire was used for data collection. The statistical population of the study includes all people living in Tehran during the third wave of the Covid-19 pandemic (Autumn, 2020), of which 300 people were selected by cluster sampling method. The data were analyzed using Pearson correlation coefficient and multiple regression technique.

Findings: Based on results, there is a significant relationship between "compliance with health recommendations" and "government altruism" ($R = 0.48$), "Government honesty" ($R = 0.34$), and "Government efficiency" ($R = 0.26$). The results of regression analysis also indicate that the regression model of the research is significant and the value of the correlation coefficient (R) between the variables is 0.543, which shows that there is a relatively strong correlation between the set of independent variables and the dependent variable.

Discussion: In Iran, the political institution, specifically the Government, still influence the social behavior of individuals. So that increasing trust in the government has a positive effect on reducing the prevalence of the disease through more compliance with health protocols by the people.

Extended Abstract

Introduction: The spread of Covid-19 disease has various cultural and social consequences and has affected many aspects of human social life. Infectious diseases now have far-reaching undeniable economic and social consequences, especially when faced with epidemics, which are sometimes more important than their therapeutic challenges. The pattern of pandemic spread, including Corona, which is one of the most complex challenges, is strongly related to the lifestyles and patterns of social behavior of people and is tied to the behaviors of different classes and classes of society as well as regional, national, and local cultures. Therefore, in order to understand how to deal with this disease, it is necessary to see what factors affect the type of action of people to deal with the spread of Corona and to observe health issues. Different people try to follow the health protocols and limit their daily behaviors in different ways to deal with this disease. What factors play a role in how people deal with Covid-19 disease — in terms of the extent to which they follow health principles and display different behaviors, feelings, and attitudes toward the phenomenon — is an important question.

The results of various research studies show that in societies where the level of social trust in institutions, such as government is high, the level of social participation in compliance with pandemic-related health recommendations is also high, like the cases of rate of vaccination acceptance, the rate of referrals to medical care, and also the rate of adherence like social distancing. Accordingly, the present study aimed to investigate the relationship between People's trust in Government and their compliance with Covid-19 recommendations.

Method: In this research survey a questionnaire was used for data collection. The statistical population of the study includes all people living in Tehran during the third wave of the Covid-19 pandemic (Autumn, 2020). Cochran's formula was used to select the sample size. According to this formula, 300 people were selected by cluster sampling method. Cronbach's alpha of "compliance with health recommendations" index is 0.826, and this rate is 0.801 for "trust in Government efficiency" index, 0.789 for "trust in government honesty" index, and 0.756 for "trust in government altruism" index, which indicates acceptable reliability of measurement tool.

Various items have been designed to operationalize the “Compliance with Health Recommendations” index such as using wearing mask, hand washing, not shaking hands and rubbing, observing physical distance, avoiding unnecessary traffic, etc. and others have measured people’s attitudes toward issues, such as health advice, strict restrictions, the closure of educational and recreational centers and lower number of travels. In order to measure the level of trust in the “Government honesty”, issues such as the accuracy and truthfulness of the statistics of Corona patients and deaths, the transparency of government policies in the face of the crisis, as well as accurate information about closures and restrictions have been considered. The level of trust in the “Government efficiency” is also designed with statements such as the correctness and appropriateness of government actions to deal with the crisis, fulfillment of government commitments in the face of the corona outbreak, coordinated action of various government departments, and so on. Finally, trust in “government altruism” has been examined in terms of issues such as the use of different opinions in vital decisions, the creation of equal rights to treatment and economic support, as well as close monitoring of the implementation of restrictions.

Findings: Based on the findings, most of the respondents, 34.4% of them, have got their diplomas and postgraduate degrees, and most of them, about 30%, are students. In terms of contextual variables, there was no significant relationship between “compliance with health recommendations” and marital status. However, studies show that women are a little more likely than men to follow health tips and social distancing. There is also a significant relationship between this index and the level of education, so that with increasing level of education, people show more responsible behavior and attitude in the face of Corona disease. Descriptive findings indicate that more than 80% of respondents followed the above-average (high and very high) health recommendations in Covid-19 disease. This indicates a high level of compliance with health recommendations among the sample population. The findings also showed that the level of trust of the sample people in the government in the dimensions of honesty, efficiency, and altruism is moderate. Also total trust index shows that most people, 62%, have a moderate trust in the Government, in contrast, 12.6% of people trust the Government below average and 24.1% of respondents trust the Government above average.

Then, the research hypotheses were tested using Pearson correlation test and regression analysis. The results confirmed all three research hypotheses. The results showed that there is a significant positive relationship between trust in Government in all three dimensions and people's compliance with Corona-related health advice in behavioral, attitudinal, and emotional dimensions. As shown in the table, the strongest relationship between "compliance with health recommendations" and "trust in the Government" is related to government altruism ($R = 0.48$). Then the variable "Government honesty" ($R = 0.34$) is placed and finally "Government efficiency" ($R = 0.26$) has the weakest relationship with the dependent variable.

The results of regression analysis also indicate that the regression model of the research is significant and the value of the correlation coefficient (R) between the variables is 0.543, which shows that there is a relatively strong correlation between the set of independent variables and the dependent variable. Also, the value of the coefficient of determination is equal to 0.287, which shows that about 29% of the factors affecting the compliance of people with health recommendations during the outbreak of Covid-19 disease, are affected by the dimensions of independent variables (trust in government). Interpreting the regression coefficients based on the standardized coefficient (Beta), it can be said that the variable "Government altruism" with a regression coefficient of 0.429 has the highest regression coefficient and the variable "Government efficiency" with a coefficient of 0.120 has the weakest regression coefficient.

Discussion: As the results show, in general, it should be said that there is a significant relationship between the index of "compliance with health recommendations" and "trust in the Government" in different dimensions. A more detailed analysis of this relationship shows that trust in Government altruism plays a more effective role in people's compliance with health guidelines. In other words, those who consider the government to be sympathetic to the people and pursue the demands and justice, try more than others to observe the principles of social distancing, which is always emphasized by the same government.

Trust in Government honesty (honesty in providing Corona-related statistics, transparency, and generally being honest with the public) also plays an important role in how health advice is complied with. In fact, when the Government is not

honest with people, they are less likely to follow health protocols and take a more lenient approach to dealing with Corona disease. On the other hand, the efficiency of the government — although less than the other two dimensions of trust — also shapes the social behavior of the people. This means that the better performance of the government against Corona and the public belief that the government has done well in the fight against the virus, makes them pay more attention to the principles of social distancing in their behavior.

The sum of these findings shows that in Iran, the political institution and specifically the Government, still influence the social behavior of individuals. So that increasing trust in the Government (which is itself affected by the performance of the government) has a positive effect on reducing the prevalence of the disease by more compliance with health protocols by the people. Finally, it should be noted that trust is an element that is formed under the influence of various factors; but what matters, and what the present study confirms, is its undeniable role in people's social behavior and their participation in the observance of the principles of social distancing. Therefore, government must have ways to gain public confidence in their performance during the corona outbreak, so that their efforts to control and curb this pandemic are not in vain.

Ethical Considerations

Authors' contributions

All authors contributed in producing of the research.

Funding

In the present study, all expenses were borne by the authors, and they did not have any sponsors.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

In this article, all rights relating to references are cited and resources are carefully listed.

مقدمه

کووید ۱۹- که نوع جدیدی از ویروس کرونا محسوب می‌شود از اواخر سال ۲۰۱۹ در جهان پدیدار شد. نبود شناخت دقیق از این ویروس و تبعات آن در جهان انسانی، منجر به وضعیتی غامض در مواجهه با آن شده و احتمالاً تداوم آن تصویری از آینده‌ای مبهم را پیش روی بشر قرار داده است. سرعت همه‌گیری و غافل‌گیری این ویروس تا آن حد بود که نهادهای اجتماعی، اقتصادی، آموزشی و سیاسی نتوانستند مواجهه درستی با این پدیده جدید داشته باشند. این شرایط به وضعیتی منجر شده است که همه ابعاد و زیرساختهای زندگی اجتماعی را دچار شوکی عمیق کرده و بازاندیشی جدی در ابعاد مختلف زندگی را در دستور کار نهادها و سازمانهای متعدد قرار داده است. این همه‌گیری جهانی نه تنها خردترین و روزمره‌ترین الگوهای کنش انسانی مراودات و ارتباطات ساده میان افراد و همچنین روابط پیچیده سازمانی و خدماتی را تغییر داده است؛ بلکه سطوح کلان نظام جهانی، اقتصاد، سیاست، آموزش، فرهنگ و ارزشهای آن را دستخوش التهاب و بحرانهای جدی کرده است (میرزائی، ۲۰۲۰).

الگوی گسترش پاندمیها و ازجمله کرونا که در شمار پیچیده‌ترین آنها است، به شدت مرتبط با سبکهای زندگی و الگوهای رفتار اجتماعی مردم است و با رفتارهای طبقات و صنفهای مختلف جامعه و فرهنگهای منطقه‌ای، ملی و محلی گره خورده است. بخش مهمی از تفاوت عملکرد این ویروس در کشورهای مختلف و حتی استانهای مختلف ایران نیز ناشی از تفاوت‌های معنادار در الگوهای رفتار اجتماعی است (علوی‌پور و احدی، ۲۰۲۰)؛ بنابراین برای شناخت نحوه مواجهه با این بیماری باید دید چه عواملی بر نوع کنش مردم جهت مقابله با شیوع کرونا و رعایت مسائل بهداشتی تأثیر می‌گذارد.

افراد مختلف برای مقابله با این بیماری به اشکال و میزان مختلفی سعی در رعایت

پروتکل‌های بهداشتی و محدودسازی رفتارهای روزمره خود دارند. اینکه چه عواملی بر شیوه مقابله افراد با بیماری کرونا (از این جهت که تا چه حد اصول بهداشتی را رعایت کرده و رفتارها، احساسات و نگرشهای متفاوتی نسبت به این پدیده از خود نشان می‌دهند) نقش دارد، پرسش مهمی است. این تحقیق قصد دارد از بین عوامل اثرگذار بر نحوه مواجهه مردم با پاندمی کووید-۱۹، نقش اعتماد مردم به نهادهای حاکمیتی به‌ویژه دولت را بر نحوه روبرو شدن آنها با این بیماری مورد بررسی و تحلیل قرار دهد.

رابرت پاتنام اعتماد اجتماعی را مهم‌ترین مؤلفه سرمایه اجتماعی تعریف می‌کند. از نظر وی، اعتماد همکاری را تسهیل می‌کند و هرچه سطح اعتماد در جامعه‌ای افزایش پیدا کند، احتمال همکاری نیز بیشتر می‌شود (خرم‌شاد و سوری، ۲۰۱۹). شیوع کرونا اعتماد مردم به نهادهای حاکمیتی به‌ویژه دولت را تحت تأثیر قرار داده است و به‌صورت یک روند برگشتی می‌توان گفت اعتماد به این نهادها، رفتار مردم در مواجهه با این بیماری را تغییر داده است. نتایج تحقیقات وینک و همکاران^۱ (۲۰۱۹)، چان و همکاران^۲ (۲۰۲۰)، سی چانگ و همکاران^۳ (۲۰۲۱)، بلیر و همکاران^۴ (۲۰۱۶)، پاک و همکاران^۵ (۲۰۲۱)، ولفرت و همکاران^۶ (۲۰۲۰) و بارگین و آمینجونو^۷ (۲۰۲۰) نشان داد در جوامعی که میزان اعتماد اجتماعی به نهادهایی مانند نهاد دولت بالاست، میزان مشارکت اجتماعی در زمینه رعایت توصیه‌های بهداشتی و درمانی مرتبط با پاندمی، میزان پذیرش واکسیناسیون، میزان مراجعه به مراقبتهای پزشکی و درمانی و همچنین میزان پیروی از طرحهایی مانند فاصله‌گذاری اجتماعی نیز در آنجا بالاتر است.

در جوامعی که اعتماد بالایی وجود دارد، مسئولیت‌پذیری بیشتری در سطوح پایین جامعه دیده می‌شود. در جوامعی که اعتماد کمتری وجود دارد، به‌نوعی فرار از مسئولیت بیشتر دیده

1. Vinck

2. Chan

3. Saechang

4. Blair

5. Pak

6. Woelfert

7. Bargain and Aminjonov

می‌شود (عباس‌زاده و عزیززاده اقدم، ۲۰۱۱).

اعتماد یکی از جنبه‌های مهم روابط انسانی و زمینه‌ساز مشارکت و همکاری میان اعضای جامعه است. بدون اعتماد عمومی افراد نسبت به یکدیگر، جامعه تجزیه می‌شود. اعتماد عمومی از ملزومات اساسی پیشرفت هر جامعه و زمینه‌ساز موفقیت دولتهاست. کارکرد اثربخش سازمانها در جامعه به میزان اعتماد مردم به این سازمانها بستگی دارد. افول اعتماد به نهادهای دولتی علاوه بر کاهش مشارکت عموم شهروندان در فرایندهای سیاسی خط‌مشی‌گذاری، اجرای خط‌مشیها (به‌خصوص مواردی که نیاز به پشتیبانی، همراهی و همکاری اثربخش شهروندان دارد) را با مشکل مواجه خواهد کرد (جابر انصاری و همکاران، ۲۰۱۶). لذا می‌توان گفت کاهش اعتماد شهروندان به دولت از بحرانهای جهان پرمخاطره امروز بوده و چگونگی حفظ و ارتقاء اعتماد نسبت به نهاد دولت از چالشهای اساسی تمامی دولتهاست.

از آنجاکه محققان بسیاری به کاهش اعتماد اجتماعی در ایران در دهه‌های اخیر اشاره کرده‌اند (منصوریان و قدرتی، ۲۰۰۹؛ جلیلی، ۲۰۰۲؛ معیدفر و جهانگیری، ۲۰۰۹). آنچه باعث نگرانی است کاهش مشارکت اجتماعی با توجه به رابطه بین آنهاست که در نتیجه نظم اجتماعی را با خطر مواجه می‌کند.

اهمیت تحقیق حاضر از این جهت است که در هنگام مواجهه با بحرانهای زیستی از جمله شیوع کرونا در جامعه، رعایت دستورات و توصیه‌های بهداشتی رابطه مستقیمی با کنترل و مدیریت بحران پیدا می‌کند. در واقع در صورت کاهش مشارکت اجتماعی و پیروی نکردن مردم از پروتکل‌های بهداشتی و توصیه‌های پزشکی، میزان تلفات و مرگ‌ومیر ناشی از شیوع پاندمی کرونا افزایش پیدا می‌کند؛ بنابراین در شرایط فعلی کنترل مناسب این بیماری بدون همکاری و رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی از طرف مردم به‌سختی ممکن می‌شود.

دولت نیز به‌عنوان رکنی که مسئولیت مهمی در بهبود شرایط بحرانی دارد، در صورتی در کنترل مؤثر پاندمی‌هایی همچون کرونا کاملاً موفق خواهد شد که بتواند با افزایش مشارکت اجتماعی، مردم را تشویق به رعایت توصیه‌های علمی و بهداشتی کند. نکته پراهمیت اینجاست که اعتماد نهادی به دولت، عنصر تأثیرگذاری بر نحوه تبعیت مردم از خواسته‌های دولت است.

بر اساس نظرسنجی پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات با موضوع «بررسی دیدگاه شهروندان در خصوص کرونا»، ۳۲.۷٪ پاسخگویان به میزان کمی به اقدامات دولت در خصوص مدیریت کرونا اعتماد دارند. این در حالی است که ۲۸.۲٪ افراد پاسخگو میزان اعتماد خود به سیاستها و اقدامات دولت در این خصوص را زیاد ارزیابی کرده‌اند. ۳۲.۶٪ افراد نیز تا حدودی به اقدامات دولت در خصوص مدیریت کرونا اعتماد دارند (پژوهشگاه فرهنگ هنر و ارتباطات، ۲۰۲۰). در حال میزان اعتماد مردم به نهادها بر میزان پیروی آنها از توصیه‌های بهداشتی و رعایت اصول فاصله‌گذاری اجتماعی اثرگذار است.

در ماههایی که کشورهای مختلف از جمله ایران درگیر کرونا بوده‌اند، عملکرد دولتها بیش‌ازپیش موردنقد قرار گرفته است. برخی متفکران مانند جوجیو آگامبن و اسلاوی ژیژک هشدار داده‌اند که دولت با ایجاد و تداوم وضعیت استثنائی، در حال قبضه تمام حوزه‌های زندگی شهروندان است. به‌بیان‌دیگر افزایش اقتدار دولتی در زمان بحرانها، موجب بسط گستره قدرت دولت به حوزه‌های مختلف زندگی شهروندان و در نتیجه استبداد و حتی تمامیت‌طلبی در زمان پس از بحران می‌شود (غلامی‌پور، ۲۰۲۰). موضوعی که نوعی رویکرد معترضان و انتقادی را نسبت به دولتها ایجاد کرده است. این رویکرد اثر مستقیمی بر اعتماد مردم به نهاد دولت داشته و این اعتماد زایل شده می‌تواند منجر به کاهش رعایت پروتکل‌های بهداشتی مورد تأکید دولتها شود.

رویکرد سیاستی کشورها در مقابله با شیوع کروناویروس متفاوت بوده و تا حدودی میزان موفقیت هر رویکرد و اقدام سیاستی به خصائل و ظرفیتهای فرهنگی و اجتماعی و اقتصادی و سیاسی هر کشور و هر منطقه و شهر وابسته است (مرکز بررسیهای استراتژیک ریاست جمهوری، ۲۰۲۰)؛ بنابراین نحوه عملکرد کشور در برخورد با این بیماری، اعتماد مردم به نهادهای حاکمیتی را تحت تأثیر قرار داده و این موضوع می‌تواند بر نحوه پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی اثر بگذارد. بر این اساس تحقیق حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال است که چه رابطه‌ای بین اعتماد به دولت و پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی مقابله با کرونا وجود دارد.

پیشینه تحقیق

همه‌گیری جهانی کرونا نه تنها به تغییرات اساسی در تعاملات روزمره انسانها از قبیل دست‌دادن، بغل کردن، روبوسی کردن و کنشهای رودررو و متقابل اجتماعی منجر شد، بلکه روابط اجتماعی کلان و فراملی را نیز دستخوش تغییرات اساسی کرد (مطلبی، ۲۰۲۰). در این بین رفتارهای خُرد و ساده ما تأثیر زیادی بر روند مواجهه دنیا با کرونا دارد. هر چند شاید در ظاهر اینکه یک نفر ماسک بزند یا خیر و اینکه شخصی روابط اجتماعی خود با دوستان و خانواده را مانند قبل پی بگیرد، اثر عمیقی بر گسترش کرونا نداشته باشد، اما بحران فعلی نشان می‌دهد باید سطوح خُرد و کلان را در هم تنیده دانست. به عبارت دیگر رفتارها و کنشهای خُرد تک‌تک افراد، می‌تواند پیامدهای مثبت یا منفی بزرگ و پراهمیتی را به دنبال داشته باشد.

رفتار اجتماعی مردم جامعه به عنوان یک کنش سطح خُرد تا حد زیادی می‌تواند بر روند شیوع این بیماری اثرگذار باشد. پرواضح است که عوامل و متغیرهای مستقل مختلفی در این بین وجود دارند که تبیین اثر آنها با توجه به نوظهور و مبهم بودن ابعاد فراگیر این

بیماری، نیازمند تحقیقات جداگانه‌ای است. جنبه فراسرزمینی بحران کرونا باعث شده است که عوامل مختلفی بر شیوه برخورد مردم با آن اثرگذار باشد. یکی از این عوامل موضوع «اعتماد» به‌طور عام و «اعتماد نهادی» به‌طور خاص است.

با نگاهی به پژوهش‌های انجام شده در ایران در خصوص بیماری کرونا، می‌توان تعدادی از آنها که تا حدی مرتبط با موضوع تحقیق حاضر هستند نام برد. سلیمان‌وندی آذر و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهش خود به بررسی عوامل و دلایل عدم رعایت توصیه‌های بهداشتی در برخی مشاغل پرداختند. در این تحقیق به عوامل شخصیتی، ساختاری، اقتصادی و اجتماعی- فرهنگی مؤثر اشاره شده است. همچنین همایونی و میرحسینی (۲۰۲۱) نقش سرمایه اجتماعی بر رضایت‌مندی از عملکرد دولت در سیاست‌گذاری مهار کرونا را مورد پژوهش قرار داده‌اند. این تحقیق نشان می‌دهد متغیر سرمایه اجتماعی همبستگی بالایی با رضایت‌مندی از عملکرد دولت در مهار کرونا داشته و متغیر اعتماد، مهم‌ترین متغیر در پیش‌بینی رضایت از عملکرد دولت در مهار کرونا بوده است.

از زمان شیوع پاندمی کووید-۱۹، تحقیقات متعددی در خارج از کشور در رابطه با ارتباط بین متغیر اعتماد نهادی (اعتماد به نهاد سیاسی و دولت) و پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی انجام شده است. نتایج تحقیقات خارجی مرتبط با موضوع تحقیق، اکثراً حاکی از وجود رابطه مثبت و معناداری بین اعتماد نهادی به دولت و پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی در شرایط شیوع پاندمی‌هایی مانند ابولا و کووید-۱۹ است.

در این راستا یافته‌های تحقیق وینگ و همکاران (۲۰۱۹) که به بررسی نقش اعتماد و اطلاعات غلط در رفتارهای پیشگیرانه فردی در هنگام شیوع بیماری ویروسی ابولا به روش تحقیق کمی و پیمایشی پرداخته، حاکی از این است که اعتماد نهادی کم و اعتقاد به اطلاعات غلط با کاهش اتخاذ رفتارهای پیشگیرانه از جمله پذیرش واکسن و به دنبال آن مراقبت‌های

بهداشتی رسمی همراه است.

نتایج تحقیق بلیر و همکارانش (۲۰۱۶) که به ارزیابی رابطه بین اعتماد به دولت و پیروی از مداخلات کنترل بیماری ابولا پرداخته است نشان داد که پاسخ‌دهندگانی که اعتماد کم به دولت دارند بسیار کمتر احتمال دارد که در مورد ابولا در خانه‌های خود اقدامات احتیاطی انجام دهند یا از مکانیزمهای فاصله‌گذاری اجتماعی دولت که برای مهار شیوع ویروس طراحی شده‌اند، پیروی کنند.

تحقیق ایچ‌نگیرین و همکاران^۱ (۲۰۲۰) نیز با تحلیل داده‌های پیمایش جهانی روی ۱۳۸ کشور جهان نشان می‌دهد که بی‌اعتمادی ناشی از اپیدمی به پیروی کمتر از سیاستهای مربوط به سلامت در قالب دیدگاههای منفی نسبت به واکسینا و نرخ پایین‌تر واکسیناسیون کودکان تبدیل می‌شود.

یافته‌ها همچنین نشان‌دهنده نقش اعتماد در زمینه‌سازی همکاری در نظامهای بهداشتی و مراقبتی توسط مردم هستند. در همین راستا نتایج تحقیق اوماالی و همکاران^۲ (۲۰۰۴) نشان داد که اعتماد با استفاده از خدمات پیشگیرانه توصیه‌شده در زنان آفریقایی-آمریکایی کم‌درآمد همراه است. نتایج تحقیق چان و همکارانش (۲۰۲۰) نیز در زمینه ارتباط سطح اعتماد به سیستم مراقبتهای بهداشتی با واکنش رفتاری نسبت به بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ نشان داد که شهروندانی که به نظام مراقبتهای بهداشتی و دولت اعتماد بالاتری دارند، احتمال بیشتری دارد که خودشان را با توصیه‌های دولتی مبنی بر ماندن در خانه و کاهش رفت‌وآمد منطبق کنند.

در همین رابطه نتایج تحقیق سی‌چانگ و همکارانش (۲۰۲۱) نیز در یک مطالعه مقطعی روی مردم تایلند نشان داد که یک رابطه مثبت و معنی‌داری بین اعتماد عمومی به دولت و

1 Eichengreen

2 Omaali

احتمال رعایت اقدامات امنیتی از سمت مردم وجود دارد. نتایج تحقیق پاک و همکارانش (۲۰۲۱) نیز با استفاده از داده‌های دو نظرسنجی در مقیاس بزرگ حاکی از آن است که اعتماد بالای مردم به دولت و درک صداقتش تأثیر محدودیتهای سیاستی دولت را بر پیروی عموم مردم از دستورالعملهای بهداشتی درزمینه پاندمی کووید-۱۹ دوچندان می‌کند. به عبارتی زمانی که مردم به دولت و صداقت او اعتماد بیشتری داشته باشند، بیشتر خود را با دستورالعملهای بهداشتی که از ناحیه دولت اعمال می‌شود، منطبق خواهند کرد.

نتایج تحقیق ولفرت و همکارانش (۲۰۲۰) نیز روی نمونه‌ای از مردم کشور انگلیس نشان داد که اعتماد اجتماعی با اهداف فاصله‌گذاری اجتماعی ارتباط مثبت دارد. در همین راستا نتایج تحقیق بارگین و آمینجونو (۲۰۲۰) در منطقه‌ای از اروپا نشان داد که مناطق با اعتماد بالا، تحرک مربوط به فعالیتهای غیرضروری خود را در زمان پاندمی کووید-۱۹ به میزان قابل توجهی بیشتر از مناطق با اعتماد کم کاهش می‌دهند. به عبارتی کارآیی سیاست سختگیرانه دولت از نظر کاهش تحرک اجتماعی به‌طور قابل توجهی با اعتماد افزایش می‌یابد. به‌طورکلی نتایج تمام تحقیقات مرتبط، حاکی از وجود رابطه مثبت معنی‌داری بین سطح اعتماد اجتماعی به نهادهایی مانند نهاد دولت و پیروی مردم از دستورالعملهای بهداشتی در شرایط شیوع پاندمی‌هایی مانند کووید-۱۹ و ابولاست. درمجموع تحقیقات بررسی شده غالباً به روش کمی و با استفاده از ابزار پرسشنامه و یا با تحلیل ثانویه داده‌های پیمایشهایی در سطوح ملی و بین‌المللی انجام شده‌اند. همچنین تحقیقی که در ایران منحصراً نقش اعتماد به دولت بر رعایت اصول بهداشتی را بررسی کرده باشد یافت نشد. نکته قابل توجه دیگر این است که جامعه آماری تحقیقات خارجی متفاوت از جامعه آماری ایران بوده است. لذا نتایج آنها را نمی‌توان به راحتی در سیاست‌گذاریهای اجتماعی مورد استفاده قرار داد؛ از این روی جای تحقیقاتی به‌منظور بررسی نقش اعتماد اجتماعی به نهاد دولت بر میزان پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی - درمانی مرتبط با کووید-۱۹ در ایران بسیار خالی است.

چارچوب نظری

مفهوم «اعتماد» از مهم‌ترین مؤلفه‌های نظریه سرمایه اجتماعی و نشان‌دهنده توجه به روابط اجتماعی است. اگرچه این مفهوم تا چند دهه پیش در کانون نظریات جامعه‌شناسی قرار نداشت، اما می‌توان گفت همواره حضور ساکتی در بیشتر آثار اصلی جامعه‌شناختی داشته است (غلامزاده و شارع‌پور، ۲۰۰۹). اعتماد اجتماعی کارکردهای بسیاری برای جوامع امروزی داشته، باعث تداوم کنش اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی می‌شود و بدون آن هیچ کنش متقابل مطمئنی شکل نمی‌گیرد. اعتماد یکی از عناصر نظم اجتماعی به شمار می‌رود؛ نظمی که روابط، مناسبات، اعمال، رفتار و کنشهای کنشگران را پیش‌بینی‌پذیر، الگودار و قاعده‌مند می‌کند (ازکیا و حسینی‌راد، ۲۰۰۹).

اعتماد به معنای اتکا به دیگری اعم از کنشگر فردی یا جمعی از حیث خیر در نیت، توجه به منافع دیگران حتی خلاف منافع خود، درستی در گفتار به معنای ارائه اطلاعات صحیح و راستی در کردار است. در تعریف فوق سه عنصر اصلی وجود دارد که به صورت هم‌زمان یا جداگانه می‌تواند مطرح شود: (۱) صداقت، (۲) کارایی، و (۳) دگرخواهی (خرم‌شاد و سوری، ۲۰۱۹).

دسته‌بندی‌های متفاوتی در خصوص اعتماد وجود دارد. در یک دسته‌بندی اعتماد به دو نوع اعتماد شخصی و غیرشخصی تقسیم شده است. به‌زعم اتکینسون و بوچر نیز اعتماد به دو صورت شخصی و نهادی وجود دارد. مفهوم اعتماد را همچنین می‌توان در سه سطح اعتماد فردی، اجتماعی و نهادی تبیین کرد که در این مقاله شاخص اصلی ما مفهوم «اعتماد نهادی» خواهد بود. اعتماد نهادی بدین معنی است که فرد عقیده دارد ساختارهای نهاد در جایگاهی هستند که شخص را قادر به محقق‌ساختن آینده موفقیت‌آمیز می‌کنند.

اعتماد نهادی دو شکل را در بر می‌گیرد: هنجارهای موقعیتی و اطمینان ساختاری. هنجار موقعیتی از ظاهر ریشه می‌گیرد، به‌طوری‌که اشیاء و چیزها طبیعی و عادی هستند یا این‌که

هر چیز در جایگاه مناسب خودش قرار دارد. از طرف دیگر اطمینان ساختاری بیان می‌کند که موفقیت احتمالی است، چون شرایط زمینه‌ای مانند قول و قرارها، عهد و پیمانها، قواعد و ضمانتها و اطمینان ساختاری در محل هستند (الوانی و حسینی، ۲۰۱۳).

اعتماد نهادی همچنین مبین اعتماد بین افراد و مقررات اجتماعی غیرشخصی است. اعتماد نهادی در تغییر جهت کنترل سازمان از سطح فردی به سطح تصمیمات جمعی، ریشه دارد. این شکل از اعتماد در جایی نمایان می‌شود که یک عامل اجتماعی از طریق ترتیبات نهادی خاصی، یک تعهد مقدماتی در خصوص بنیان‌گذاری مجموعه‌ای از مبانی مشترک و مقررات هنجاری مربوط به رفتار درون سازمانها، به عامل دیگر می‌دهد (الوانی و حسینی، ۲۰۱۳). شرایط محیط خارجی تأثیر شدیدی روی شرایط شکل‌گیری اعتماد نهادی در درون سازمانها به جای می‌گذارد.

اعتماد نهادی حالت انتزاعی اعتماد به نهادها و سازمانهاست؛ نهادها و سازمانهایی نظیر مدرسه، ارتش، دانشگاه، دادگاه و مانند آن. در نظریه‌های نهادی مطرح می‌شود که اعتماد شهروندان به هر نهاد نتیجه عملکرد مناسب آن نهاد است. اعتماد به یک نهاد پایه‌ای کاملاً عقلایی دارد که به ارزیابی شهروندان از عملکرد آن نهاد مربوط می‌شود. نهادهایی که عملکرد رضایت‌بخشی داشته باشند یا چنین برداشتی را نسبت به خود بیافرینند مورد اعتماد مردم قرار خواهند گرفت و بالعکس. همچنین نوعی از اعتماد به نهادها وجود دارد که «اعتماد رویه‌ای» نامیده می‌شود؛ یعنی اعتمادی که در اعمال و رویه‌ها نهادی شده و بر این مبناست که اگر از این رویه‌ها پیروی شود بهترین نتایج حاصل خواهد شد؛ مانند اعتماد به شیوه‌های مردم‌سالارانه (انتخابات، نمایندگی، اکثریت آرا و...) به‌عنوان بهترین شیوه برای تأمین منافع بزرگ‌ترین بخش از جمعیت و کسب مستدل‌ترین توافقها در میان منافع متعارض یا اعتماد به‌درستی فرایندهای قانونی (خرمشاد و سوری، ۲۰۱۹).

آنتونی گیدنز معتقد است اعتماد جنبه‌های مختلفی دارد که یکی از آنها «اعتماد به

نظامهای تخصصی» است. این جنبه همان اعتماد نهادی است که به‌عنوان اعتماد به نظامهای انتزاعی نیز از آن یاد شده و شاخص مهمی برای سنجش سرمایه اجتماعی در سطح کلان و ملی محسوب می‌شود (گیدنز، ۲۰۰۹). طبق نظر گیدنز، اعتماد به نظامها (از قبیل نظامهای اقتصادی، سیاسی و علمی) به معنی ایمان به‌درستی اصول انتزاعی نظیر شناخته‌های فنی است. هم گیدنز و هم لومان معتقدند که اعتماد به‌عنوان یکی از پیامدهای مدرنیته دچار تغییر شده است. در دوران پیش از مدرن، اعتماد غالباً شامل روابط چهره به چهره بین دو فرد کاملاً آشنا با یکدیگر می‌شد؛ اما در عصر مدرنیته مردم به نظامهای کارشناسی انتزاعی اعتماد می‌کنند. به عقیده لومان اعتماد به این نظامهای کارشناسی به‌منظور عملکرد و تحریک فعالیت‌های حمایتی در وضعیت نبود قطعیت و وجود خطر موردنیاز است (اسکندری، ۲۰۱۳). در دوران شیوع کرونا که مصداق خوبی برای وضعیت نبود قطعیت و وجود خطر است، تحقیق حاضر سعی دارد نقش اعتماد نهادی بر شیوه برخورد مردم با شیوع کرونا را مورد کنکاش قرار دهد. همان‌طور که پیش‌تر ذکر شد یکی از عناصر اصلی در تعریف اعتماد، «صداقت» است. بررسی تعدادی از تحقیقاتی که از آغاز شیوع کرونا انجام شده نشان می‌دهد که میزان اعتماد مردم به آمارهای ارائه‌شده از مراجع رسمی در خصوص روند ابتلا و مرگ ناشی از کرونا پایین است. همچنین رضایت مردم از عملکرد دولت و نهادهای دولتی در مقابله با کرونا چندان بالا نیست (ایسپا، ۲۰۱۹؛ فاضلی، ۲۰۱۹). این موضوع نشان می‌دهد مسئله اعتماد به‌ویژه موضوع صداقت در مواجهه بحران کرونا باید اهمیت داشته و مورد تدقیق بیشتری قرار بگیرد.

در حال حاضر در تمامی دنیا این سؤال مطرح است که آیا آمارهای رسمی اعلامی از میزان تلفات کرونا با واقعیت مطابقت دارد یا خیر. در بسیاری از کشور همواره بین آمار اعلامی و آمار واقعی میزان تلفات کرونا تفاوت‌هایی وجود دارد. در واقع مقامات دولتی اغلب کشورها متمایل به کمتر محاسبه کردن تلفات این بیماری از میزان واقعی آن بوده‌اند. بررسی

شواهد و داده‌های مختلف نشان داده است که حتی در کشورهای اروپایی هم که تعداد آمار اعلامی مبتلایان و فوتیها بیشترین فراوانی را دارد و به نظر می‌رسد پنهان‌کاری صورت نمی‌گیرد؛ اما باز هم کم‌شماری قابل توجهی دیده می‌شود (مرکز بررسیهای استراتژیک ریاست جمهوری، ۲۰۲۰). این مسئله در ایران که سطح اعتماد به گواه تحقیقات مختلف پایین است (جوادی‌یگانه، ۲۰۱۶؛ سیاهپوش، ۲۰۰۸)، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

دو عنصر اساسی دیگر در تعریف اعتماد، «کارایی» و «دگرخواهی» است. یکی از موارد دخیل در حوزه اعتماد به نهاد سیاسی و به‌طور خاص دولت، موضوع کارایی و شفافیت عملکرد دولت است. از مهم‌ترین عواملی که به عملکرد و ساختار سیستمهای حکمرانی نظم و کارایی می‌دهد، شفافیت و نبود تناقض در مجموعه مرجع این نظامهاست. نبود شفافیت می‌تواند سبب آشفتگی در ساختار، اقدامات و سیاست‌گذاریهای سیستم شود. نظام حکمرانی ایران در مواجهه با ورود کرونا تا مدت‌ها مشخص نکرد که حفظ سلامت عموم مردم در درجه نخست اهمیت قرار دارد (دگرخواهی) یا حفظ وضعیت اقتصادی. اگرچه سیاست‌گذاری صحیح باید با توجه به هر دو بُعد سلامت و اقتصاد صورت گیرد، شفافیت در اولویت‌بخشی یکی بر دیگری، اهمیتی اساسی در سیاست‌گذاری دارد. این موضوع سبب سیاست‌گذاریهای آشفته و سینوسی در مواجهه با کرونا شد. به‌گونه‌ای که هم کشور متحمل هزینه‌های اقتصادی شد و هم آسیبهای فراوانی به سلامت مردم وارد شد. سیاستهای دولت در زمینه تعطیلیهای دیرنگام و بازگشاییهای زودهنگام و مواضع متناقض مسئولان در سطوح استانی و ملی، به‌خوبی گویای این وضعیت است (فتاحی، ۲۰۲۰).

در واقع چون دولت هنوز اولویت اقتصاد بر سلامت را مشخص نکرده و گاهی شفاف عمل نکرده، مردم هم به‌تبع آن وضعیت را جدی و خطرناک فرض نکردند و در نتیجه پروتکل‌های بهداشتی را آن‌چنان‌که باید رعایت نکردند. به‌بیان‌دیگر نداشتن اعتماد به سیستم حکمرانی باعث می‌شود هر تصمیم و سیاستی که در ارتباط با این بیماری اتخاذ شود، چه

تعطیلی و چه بازگشایی، چه سخت‌گیری و چه سهل‌گیری، جامعه با دیده تردید به آن بنگرد و آن را نه اقدامی در جهت حفظ سلامت و تأمین منافع جامعه، بلکه اقدامی در جهت تأمین منافع نظام سیاسی بداند؛ بنابراین ناگفته پیداست که چنین تصمیماتی در اولویت رفتار و کنش مردم قرار نمی‌گیرد.

اعتماد و سرمایه اجتماعی نظامهای حکمرانی نقشی اساسی در کاهش هزینه‌های آنها و افزایش همراهی و مشارکت بخشهای گوناگون جامعه در طراحی و اجرای سیاستها دارد. در وضعیتی که شاهد کاستی و فرسایش سرمایه اجتماعی در دهه‌های اخیر هستیم (غفاری و جوادی‌یگانه، ۲۰۱۷؛ سعادت، ۲۰۰۷، شارع‌پور، ۲۰۰۱)، در بحرانهایی چون کرونا، نظام حکمرانی باید تمرکز بیشتری را بر تولید اعتماد کند و از اقداماتی که سبب استهلاک بیشتر سرمایه اجتماعی می‌شود پرهیز کند (سلگی و همکاران، ۲۰۲۰).

وقتی مردم به دولت اعتماد نداشته باشند (از چند جهت یکی اینکه سیاستهای دولت برای مقابل با کرونا را درست و مطلوب ندانند (عدم کارایی)، دوم اینکه دولت را صادق و گوینده حقیقت ندانند (عدم صداقت) و سوم اینکه دولت را دلسوز، پشتیبان و حافظ منافع خود ندانند (عدم دگرخواهی)) به هشدارهای آن نیز بی‌توجه می‌شوند و کمتر آنها را رعایت می‌کنند.

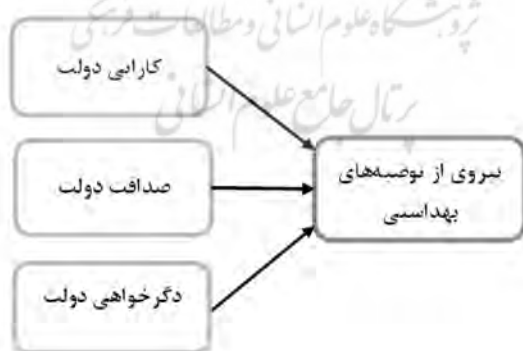
اولریش بک، جامعه‌شناس مشهور آلمانی، اولین بار مفهوم «جامعه مخاطره‌آمیز» را مطرح کرده است. او مفهوم جامعه مخاطره‌آمیز را برای بازتاب تغییرات اجتماعی اساسی ارائه داد که مشکلات محیطی را وارد زندگی سیاسی و اجتماعی کرده است. مخاطرات مدرن محصول فعالیت بشری هستند، به عبارتی مخاطرات، ناشی از محیط ساخته‌شده یا طبیعت اجتماعی‌اند که به سبب نفوذ دانش انسانی در محیط مادی و طبیعی پدید آمده‌اند (متیومن، ۲۰۱۵). سیاست‌مداران و صاحبان قدرت در جامعه مخاطره‌آمیز جهانی، دیگر حاملان صرف قدرت و اعمال آن نیستند؛ بلکه آنها نیز در کنار دانشمندان علوم طبیعی و دیگر برگزیدگان حوزه

علم و فناوری و تکنوکراتها در معرض نقدها و چالشهای مختلف قرار می‌گیرند (توسلی و دادهیر، ۲۰۰۹). در اینجا می‌توان با استعانت از نظریه «جامعه مخاطره‌آمیز» اولریش بک، شیوع کرونا را به‌مثابه یک مخاطره در نظر گرفت؛ زیرا شیوع بیماری کرونا در جامعه تمام ویژگیهای مخاطره را دارد. از نظر بک در جامعه مخاطره‌آمیز شاهد کاهش اطمینان و فرسایش «اعتماد» نسبت به نهادهای حاکم اجتماعی و سیاسی از قبیل دولت هستیم (مهدی‌زاده، ۲۰۲۰). از طرفی ترنر (۱۹۹۴) معتقد است که در جوامع صنعتی پیشرفته، مخاطره کارکردی از وابستگی زیاد ما به نهادهایی مثل دولت، علم پزشکی تخصصی و بازار کار است (احمدی و دهقانی، ۲۰۱۵). در رابطه با بیماری کرونا نیز مشاهده می‌شود که بشریت به‌شدت به تصمیمات و عملکرد نهاد دولت برای درمان و مهار این بیماری وابسته است. از این رو خلل در عملکرد دولت و ایجاد بی‌اعتمادی عمومی نسبت به آن، می‌تواند بر میزان پیروی مردم از پروتکل‌های بهداشتی و رعایت اصول فاصله‌گذاری اجتماعی اثر مستقیم داشته باشد.

طبق همه توضیحات ذکر شده، مدل نظری تحقیق بر اساس تأثیر ابعاد مختلف «اعتماد به دولت» بر «پیروی از توصیه‌های بهداشتی» به شکل زیر ترسیم می‌شود.

شکل (۱) مدل نظری تحلیل تأثیر اعتماد مردم به دولت بر میزان پیروی آنها از توصیه‌های

بهداشتی

بر اساس مدل فوق که در آن متغیر وابسته «پیروی از توصیه‌های بهداشتی» است، متغیر «اعتماد به دولت» شامل ابعاد «کارایی دولت»، «صداقت دولت» و «دگرخواهی دولت» تأثیرگذار بر میزان رعایت اصول فاصله‌گذاری اجتماعی در مقابله با بیماری کرونا در نظر گرفته شده است. شایان‌ذکر است که شاخص «پیروی از توصیه‌های بهداشتی» و نحوه رفتار مردم در مواجهه با این بیماری، طیفی از رفتار از سهل‌انگارانه تا مسئولانه را شامل می‌شود. طبق این توضیح فرضیات این تحقیق شامل موارد زیر است:

- بین اعتماد مردم به کارایی دولت و پیروی آنها از توصیه‌های بهداشتی رابطه وجود دارد.
- بین اعتماد مردم به صداقت دولت و پیروی آنها از توصیه‌های بهداشتی رابطه وجود دارد.
- بین اعتماد مردم به دگرخواهی دولت و پیروی آنها از توصیه‌های بهداشتی رابطه وجود دارد.

روش

در این تحقیق از روش پیمایش استفاده شده است. ابزار جمع‌آوری داده‌ها نیز پرسشنامه محقق‌ساخته بوده است. جامعه آماری تحقیق کلیه افراد ساکن در شهر تهران بوده و برای انتخاب حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد. طبق این فرمول و با پذیرش درصدی از خطا، حدود ۳۰۰ نفر به‌عنوان نمونه تحقیق مشخص شدند که پرسشنامه پژوهش را به‌صورت خوداظهاری تکمیل کردند.

همچنین در این تحقیق برای نمونه‌گیری از روش‌های نمونه‌گیری خوشه‌ای و طبقه‌بندی شده متناسب با حجم استفاده شده است. روش کار بدین‌صورت بوده است که ابتدا هریک از مناطق ۲۲ گانه شهر تهران به‌عنوان یک خوشه در نظر گرفته شد. سپس متناسب با جمعیت هر خوشه از هرکدام تعدادی ناحیه به‌صورت تصادفی انتخاب شد و در پایان در نواحی منتخب، بلوک‌هایی به روش تصادفی در نظر گرفته شده و داخل هر بلوک، از چند خانوار

با کمک روش نمونه‌گیری تصادفی ساده نظرسنجی انتخاب شده است. در فرایند انتخاب نمونه‌ها به گونه‌ای عمل شد که درصد افرادی که به صورت تصادفی از هر گروه انتخاب شدند با درصد همان گروه در جامعه موردنظر برابر باشند.

فاز جمع‌آوری و تحلیل داده‌های تحقیق در پاییز سال ۱۳۹۹ انجام شده است. همچنین میزان آلفای کرونباخ شاخص «پیروی از با توصیه‌های بهداشتی» ۰.۸۲۶ و این میزان برای شاخص «کارایی دولت» ۰.۸۰۱، برای شاخص «صداقت دولت» ۰.۷۸۹ و برای «دگرخواهی دولت» ۰.۷۵۶ به دست آمده است که بیانگر پایایی قابل قبول ابزار سنجش است.

شایان‌ذکر است که استخراج گویه‌های مرتبط با این شاخصها از طریق مطالعه منابع گوناگون و به صورت محقق‌ساخته انجام شده است. برای تأمین اعتبار ابزار سنجش نیز از اعتبار صوری و رجوع به نظر محققان این حوزه استفاده شده است. همچنین برای ساخت شاخصها از برخی سازه‌های از پیش ساخته شده نیز کمک گرفته شد.

برای عملیاتی‌سازی شاخص «پیروی از توصیه‌های بهداشتی» گویه‌های مختلفی طراحی شده است. برخی از این گویه‌ها میزان رعایت اصول بهداشتی همچون استفاده از ماسک، شست‌وشوی دستها، دست‌ندادن و روبوسی نکردن، رعایت فاصله فیزیکی، خودداری از تردد غیرضروری و ... را سنجیده است (۷ گویه) و برخی دیگر نیز نگرش افراد نسبت به مسائلی چون جدی گرفتن توصیه‌های بهداشتی، لزوم وضع محدودیتهای سخت‌گیرانه، تعطیلی مراکز آموزشی - تفریحی و رفت‌وآمد کمتر (۶ گویه). همچنین جنبه‌های احساسی مرتبط با نگرانیها و دغدغه‌های اقتصادی مدنظر قرار گرفته است (۳ گویه). برای سنجش میزان اعتماد به «صداقت دولت» مواردی چون دقتی و واقعی بودن آمار و ارقام مبتلایان و فوت‌شدگان کرونا، شفافیت سیاستهای دولت در مقابله با بحران و نیز اطلاع‌رسانی درست در خصوص تعطیلیها و محدودیتهای موردتوجه بوده است (۶ گویه). میزان اعتماد به «کارایی دولت» نیز با گویه‌هایی چون درست و مناسب بودن اقدامات دولت برای مقابله با بحران، انجام تعهدات دولت در

قبال شیوع کرونا، هماهنگ عمل کردن بخشهای مختلف دولت و ... طراحی شده است (۵) گویند. در نهایت وضعیت اعتماد مردم به «دگرخواهی دولت» با توجه به مواردی مانند استفاده از نظرات مختلف در تصمیم‌گیریهای حیاتی، ایجاد حقوق برابر در زمینه درمان و حمایت‌های اقتصادی و همچنین نظارت دقیق بر اجرای محدودیتها بررسی شده است (۴ گویند).

شایان‌ذکر است که همه این گویندها با استفاده از طیف لیکرت و از طریق نمره‌گذاری ۱ تا ۵ سنجیده شده است. گزینه‌های مورد استفاده نیز شامل کاملاً «مخالفم، تا حدی مخالفم، متوسط، تا حدی موافقم و کاملاً موافقم» برای تعدادی از سؤالات و گزینه‌های «خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد» برای سایر گویندها بوده است.

یافته‌ها

در ابتدا یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای زمینه‌ای تحقیق ارائه می‌شود.

جدول (۱) وضعیت جنسیت، سن و تأهل پاسخگویان

سن	مقدار	وضعیت تأهل	f	%	جنسیت	f	%
میانگین	۳۱.۲	مجرد	۱۶۲	۵۳.۵	مرد	۱۲۷	۴۱.۹
حداقل	۱۴	متأهل	۱۳۱	۴۳.۲	زن	۱۷۳	۵۷.۱
حداکثر	۶۹	مطلقه / همسر فوت شده	۱۰	۳.۳	-	-	-
انحراف معیار	۱۱.۳						
N	۲۹۸	N	۳۰۳	۱۰۰.۰	n	۳۰۳	۱۰۰.۰

همان‌طور که یافته‌های جدول شماره (۲) نشان می‌دهد، اغلب پاسخگویان مجرد و زن بودند و میانگین سنی آنها نیز ۳۱ سال بود.

جدول (۲) وضعیت تحصیلات و اشتغال پاسخگویان

وضعیت تحصیلات	F	%	وضعیت اشتغال	f	%
پایین تر از دیپلم	۳۳	۱۰.۹	خانه دار	۲۸	۹.۳
دیپلم / فوق دیپلم	۱۰۴	۳۴.۴	دانش آموز / دانشجو	۸۷	۲۸.۹
لیسانس	۷۰	۲۳.۲	کارمند / کارشناس بخش دولتی یا خصوصی	۶۲	۲۰.۶
فوق لیسانس	۶۲	۲۰.۵	مدیر بخش دولتی یا خصوصی	۱۶	۵.۳
دکتری	۳۱	۱۰.۳	شغل آزاد	۵۱	۱۶.۹
تحصیلات حوزوی	۲	۰.۷	مدرس (مدرسه، دانشگاه، حوزه)	۲۴	۸
مجموع	۳۰۲	۱۰۰	شاغل نیستم	۹	۳
	-	-	سایر مشاغل	۲۴	۸
	-	-	مجموع	۳۰۱	۱۰۰.۰

طبق جدول (۲) نیز وضعیت تحصیلات و اشتغال پاسخگویان مشخص شده است. ۳۴.۳ درصد پاسخگویان دارای تحصیلات دیپلم و فوق دیپلم بوده و حدود ۳۰ درصد نیز دانش آموز و دانشجو بودند.

به لحاظ متغیرهای زمینه‌ای بین شاخص «پیروی از توصیه‌های بهداشتی» و وضعیت تأهل افراد رابطه معناداری مشاهده نشد. البته بررسیها نشان می‌دهد زنان کمی بیش از مردان نکات بهداشتی و فاصله‌گذاری اجتماعی را رعایت می‌کنند. در واقع میانگین رعایت توصیه‌های بهداشتی در بین زنان ۴.۱ و در بین مردان ۳.۶ است. ضریب اتا نیز با مقدار ۰.۲۹ و سطح معناداری ۰.۰۰۰ نشانگر معنادار بودن این رابطه است. همچنین بین این شاخص و میزان تحصیلات رابطه معناداری وجود دارد؛ به طوری که افراد دارای تحصیلات پایین تر از

لیسانس با میانگین ۳.۸ و افراد لیسانس و بالاتر با میانگین ۴، مسئولیت‌پذیری متفاوتی نسبت به مواجهه با بیماری کرونا از خود نشان می‌دهند.

در ادامه وضعیت شاخصهای تحقیق ذکر می‌شود. شایان‌ذکر است شاخصها به صورت فاصله‌ای محاسبه شده و از ۱ الی ۵ است و میانگین و انحراف معیار بر طبق آن به دست آمده است.

جدول (۳) وضعیت پیروی پاسخگویان از توصیه‌های بهداشتی

شاخص	میزان	f	%	M	SD
پیروی از توصیه‌های بهداشتی (شاخص کل)	خیلی کم	۲	۰.۷	۳.۹۰	۰.۶۱
	کم	۷	۲.۳		
	متوسط	۴۹	۱۶.۲		
	زیاد	۱۴۶	۴۸.۲		
	خیلی زیاد	۹۹	۳۲.۷		
پیروی از توصیه‌های بهداشتی (بعد رفتاری)	خیلی کم	۲	۰.۷	۳.۹۹	۰.۷۶
	کم	۱۵	۵		
	متوسط	۴۱	۱۳.۵		
	زیاد	۱۰۸	۳۵.۶		
	خیلی زیاد	۱۳۷	۴۵.۲		
پیروی از توصیه‌های بهداشتی (بعد نگرشی)	خیلی کم	۰	۰	۳.۹۲	۰.۶۴
	کم	۱۲	۴		
	متوسط	۵۱	۱۶.۸		
	زیاد	۱۳۵	۴۴.۶		
	خیلی زیاد	۱۰۵	۳۴.۷		

شاخص	میزان	f	%	M	SD
پیروی از توصیه‌های بهداشتی (بعد احساسی)	خیلی کم	۱۲	۴	۳.۶۶	۰.۹۳
	کم	۲۲	۷.۳		
	متوسط	۹۷	۳۲		
	زیاد	۷۲	۲۳.۸		
	خیلی زیاد	۱۰۰	۳۳		

همان‌طور که در جدول فوق مشخص است، میانگین پاسخهای افراد نمونه به پرسشهای شاخص کلی «پیروی از توصیه‌های بهداشتی» حدوداً برابر ۴ است و به این معنی است که افراد نمونه این توصیه‌های بهداشتی را به میزان زیاد رعایت می‌کنند. شاخص مذکور دارای سه بعد رفتاری، نگرشی و احساسی است که میانگین پاسخهای افراد نمونه به پرسشهای شاخصهای سه بعد مذکور نیز به ترتیب ۳.۹۹، ۳.۹۲ و ۳.۶۶ است و نشان می‌دهد که افراد نمونه با گویه‌های این ابعاد به میزان زیاد و متوسط موافقت. به عبارتی پیروی افراد نمونه از توصیه‌های بهداشتی به‌طورکلی و همچنین پیروی افراد از توصیه‌های بهداشتی در ابعاد رفتاری و نگرشی به میزان زیاد است و تنها در بعد احساسی، این میزان رعایت متوسط رو به بالاست. از سوی دیگر طبق جدول تنها ۳ درصد افراد پیروی پایین‌تر از متوسط از توصیه‌های بهداشتی دارند. درحالی‌که بیش از ۸۰ درصد پاسخگویان بالاتر از حد متوسط (زیاد و خیلی زیاد) توصیه‌های بهداشتی را رعایت کرده‌اند. این موضوع نشانگر میزان بالای رعایت توصیه‌های بهداشتی در بین جمعیت نمونه است.

جدول (۴) وضعیت میزان اعتماد به صداقت، کارایی و دگرخواهی دولت

شاخص	میزان	f	%	M	SD
اعتماد به دولت (شاخص کل)	خیلی کم	۵	۱.۷	۳.۱۲	۰.۶۶
	کم	۳۳	۱۰.۹		
	متوسط	۱۸۸	۶۲		
	زیاد	۷۱	۲۳.۴		
	خیلی زیاد	۲	۰.۷		
اعتماد به صداقت دولت	خیلی کم	۱۰	۳.۳	۳.۰۵	۰.۹۰
	کم	۶۵	۲۱.۵		
	متوسط	۱۴۰	۴۶.۲		
	زیاد	۶۷	۲۲.۱		
	خیلی زیاد	۱۷	۵.۶		
اعتماد به کارایی دولت	خیلی کم	۹	۳	۳.۳۶	۰.۸۱
	کم	۲۲	۷.۳		
	متوسط	۱۲۵	۴۱.۳		
	زیاد	۱۲۱	۳۹.۹		
	خیلی زیاد	۱۱	۳.۶		
اعتماد به دگرخواهی دولت	خیلی کم	۱۲	۴	۲.۹۶	۰.۷۹
	کم	۶۰	۱۹.۸		
	متوسط	۱۴۴	۴۷.۵		
	زیاد	۷۴	۲۴.۴		
	خیلی زیاد	۰	۰		

بر اساس جدول شماره (۴) باید گفت میانگین پاسخهای افراد نمونه به پرسشهای تحقیق در بعد اعتماد به صداقت دولت برابر ۳.۰۵، در بعد اعتماد به کارایی دولت برابر ۳.۳۶ و در بعد اعتماد به دگرخواهی دولت برابر ۲.۹۶ است و به این معنی است که وضعیت اعتماد افراد نمونه به دولت در ابعاد صداقت، کارایی و دگرخواهی به میزان متوسط است. همچنین بررسی شاخص کل اعتماد نشان می‌دهد اغلب افراد یعنی ۶۲ درصد اعتماد متوسطی به دولت دارند و در مقابل میزان اعتماد ۱۲.۶ درصد افراد به دولت پایین‌تر از متوسط و اعتماد ۲۴.۱ درصد پاسخگویان به دولت بالاتر از متوسط است.

برای انجام تحلیل استنباطی و تأیید فرضیه‌های تحقیق، ابتدا همبستگی دومتغیره بین متغیر وابسته و هر یک از ابعاد سه‌گانه آن با هر یک از متغیرهای مستقل سنجیده شده است. با توجه به اینکه همه شاخصهای ساخته‌شده در این تحقیق اعم از متغیرهای مستقل و متغیر وابسته، در سطح سنجش فاصله‌ای قرار دارند، از آزمون پیرسون استفاده شده است.

جدول (۵) همبستگی دومتغیره بین متغیر وابسته و مستقل تحقیق

<i>p</i>	<i>r</i>	متغیر مستقل	متغیر وابسته
<۰.۰۰۰	**۰.۴۸۱	اعتماد به دولت (همه ابعاد)	شاخص کل پیروی از توصیه‌های بهداشتی
<۰.۰۰۰	**۰.۲۵۶	کارایی دولت	شاخص کل پیروی از توصیه‌های بهداشتی
<۰.۰۰۰	**۰.۳۴۱	صداقت دولت	شاخص کل پیروی از توصیه‌های بهداشتی
<۰.۰۰۰	**۰.۴۸۳	دگرخواهی دولت	شاخص کل پیروی از توصیه‌های بهداشتی
<۰.۰۰۰	**۰.۲۴۹	کارایی دولت	پیروی از توصیه‌های بهداشتی - بعد رفتاری
<۰.۰۰۰	**۰.۳۴۲	صداقت دولت	پیروی از توصیه‌های بهداشتی - بعد رفتاری
<۰.۰۰۰	**۰.۳۹۸	دگرخواهی دولت	پیروی از توصیه‌های بهداشتی - بعد رفتاری
<۰.۰۰۰	**۰.۲۱۵	کارایی دولت	پیروی از توصیه‌های بهداشتی - بعد نگرشی

p	r	متغیر مستقل	متغیر وابسته
<0.000	**0.261	صداقت دولت	پیروی از توصیه‌های بهداشتی - بعد نگرشی
<0.000	**0.403	دگرخواهی دولت	پیروی از توصیه‌های بهداشتی - بعد نگرشی
0.038	*0.123	کارایی دولت	پیروی از توصیه‌های بهداشتی - بعد احساسی
0.014	*0.142	صداقت دولت	پیروی از توصیه‌های بهداشتی - بعد احساسی
<0.000	**0.371	دگرخواهی دولت	پیروی از توصیه‌های بهداشتی - بعد احساسی

همان‌طور که جدول فوق نشان می‌دهد، هر سه فرضیه تحقیق تأیید شده است. طبق جدول فوق قوی‌ترین رابطه بین «پیروی از توصیه‌های بهداشتی» و «اعتماد به دولت» مربوط با دگرخواهی دولت ($r=0.48$) است. بعد از آن نیز متغیر «صداقت دولت» ($r=0.34$) قرار می‌گیرد و در نهایت «کارایی دولت» ($r=0.26$) ضعیف‌ترین رابطه را با متغیر وابسته دارد. همچنین میزان رابطه شاخص کل اعتماد با متغیر وابسته 0.48 است که نشان‌دهنده همبستگی نسبتاً قوی بین اعتماد مردم به دولت و پیروی آنها از توصیه‌های بهداشتی مرتبط با کرونا است.

در ادامه برای تحلیل دقیق‌تر یافته‌ها از رگرسیون چندمتغیره نیز استفاده شده است. در اینجا با کمک رگرسیون خطی چندمتغیره با روش همزمان و آزمون همبستگی پیرسون، به بررسی رابطه بین متغیرهای تحقیق پرداخته شده است. نتایج تحلیل رگرسیونی در جداول شماره‌های (6) و (7) مشاهده می‌شود.

جدول (6) خلاصه مدل تأثیر اعتماد به دولت بر میزان پیروی از توصیه‌های بهداشتی

p	F	R^2_{Adj}	R^2	R
<0.000	38.8	0.287	0.295	0.543

داده‌های جدول شماره (۶) حاکی از آن است که مدل مذکور معنادار بوده و مقدار ضریب همبستگی چندگانه (R) بین متغیرها ۰.۵۴۳ است که نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته، همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد. همچنین مقدار ضریب تعیین برابر با ۰.۲۸۷ است، نشان می‌دهد که حدود ۳۰ درصد از عوامل مؤثر بر میزان پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی در دوران شیوع بیماری کرونا، تحت تأثیر اعتماد به دولت است.

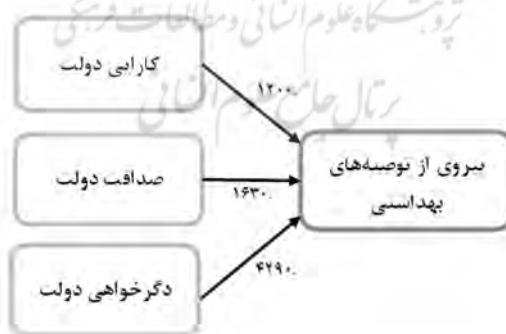
جدول (۷) ضرایب رگرسیونی مدل تبیین‌کننده تأثیر اعتماد مردم به دولت بر پیروی آنها از

توصیه‌های بهداشتی

متغیر مستقل	B	β	t	p
عدد ثابت	۱.۷۲۷	---	۷.۹۲۹	<۰.۰۰۰
کارایی دولت	۰.۱۱۵	۰.۱۲۰	۲.۱۶۳	۰.۰۳۱
صداقت دولت	۰.۱۵۴	۰.۱۶۳	۲.۸۶۱	۰.۰۰۵
دگرخواهی دولت	۰.۴۴۶	۰.۴۲۹	۸.۲۲۹	<۰.۰۰۰

در نهایت با قراردادن ضرایب بتا در مدل نظری رابطه بین هریک از متغیرهای مستقل اصلی، با شاخص پیروی از توصیه‌های بهداشتی در قالب مدل تحقیق ترسیم می‌شود:

شکل (۲) آزمون مدل نظری تأثیر اعتماد به دولت بر میزان پیروی از توصیه‌های بهداشتی

مطابق جدول (۷) و با تفسیر ضرایب رگرسیونی بر اساس ضریب استاندارد شده (β) می‌توان گفت متغیر «دگرخواهی دولت» با ضریب رگرسیونی ۰.۴۲۹ دارای بالاترین ضریب رگرسیونی و متغیر «کارآیی دولت» با ضریب ۰.۱۲۰ دارای ضعیف‌ترین ضریب رگرسیونی هستند.

بحث

کرونا ابعاد اجتماعی انکارناپذیری دارد و در شبکه‌ای از روابط اجتماعی ظهور و گسترش یافته است. بنابراین مدیریت پیامدهای حاصل از آن نیز خصلتی اجتماعی دارد. در ایران بعد از اعلام رسمی ورود کووید-۱۹ تلاشهایی در راستای شناخت ابعاد اجتماعی این همه‌گیری صورت گرفت. در این پژوهش تلاش شد از منظر اجتماعی نقش اعتماد به نهاد دولت بر پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی مورد کنکاش قرار گیرد.

یافته‌ها نشان داد زنان کمی بیش از مردان نکات بهداشتی و فاصله‌گذاری اجتماعی را در رابطه با پاندمی کووید-۱۹ رعایت می‌کنند. همچنین بین شاخص «پیروی از توصیه‌های بهداشتی» و «اعتماد به دولت» با میزان تحصیلات رابطه معناداری وجود دارد؛ به طوری که با افزایش سطح تحصیلات، افراد رفتار و نگرش مسئولانه‌تری در مواجهه با بیماری کرونا از خود نشان می‌دهند. این یافته همسو است با یافته تحقیق آرچربرگ و همکاران^۱ (۲۰۱۷) که نشان داد شکاف اعتماد به شدت با سطح تحصیلات مرتبط است، این شکاف اعتماد در میان افراد کمتر تحصیل کرده بیشتر از افراد تحصیل کرده است. همچنین نتایج تحقیق الموتیری و همکارانش^۲ (۲۰۲۰) نیز با استفاده از یک مطالعه مقطعی روی نمونه‌ای از مردم عربستان سعودی در طی شیوع کووید-۱۹ حاکی از نقش متغیرهای جنسیت، سن، وضعیت تأهل و سطح تحصیلات در زمینه رعایت اقدامات پیشگیرانه است.

1. Achterberg

2. Almutairi

طبق نتایج، پیروی افراد از توصیه‌های بهداشتی مرتبط با کووید-۱۹ در ابعاد رفتاری و نگرشی به میزان زیاد و در بعد احساسی به میزان متوسط است. همچنین بیش از ۸۰ درصد پاسخگویان بالاتر از حد متوسط (زیاد و خیلی زیاد) توصیه‌های بهداشتی را رعایت کرده‌اند. این موضوع نشانگر میزان بالای رعایت توصیه‌های بهداشتی در بین جمعیت نمونه است. یافته‌ها نشان داد که وضعیت اعتماد افراد نمونه به دولت در ابعاد صداقت، کارایی و دگرخواهی به میزان متوسط است. بررسی شاخص کل اعتماد نشان می‌دهد اغلب افراد، یعنی ۶۲ درصد، اعتماد متوسطی به دولت دارند و اعتماد ۲۴.۱ درصد پاسخگویان به دولت بالاتر از متوسط است. به منظور بررسی فرضیات تحقیق از آزمون همبستگی دومتغیره پیرسون استفاده شد. ضریب معناداری هر سه رابطه برابر با صفر و معنادار بود؛ از این روی هر سه فرضیه تحقیق تأیید شد. نتایج آزمون مذکور نشان داد که بین اعتماد به دولت در ابعاد سه‌گانه آن (اعتماد به صداقت، اعتماد به کارایی و اعتماد به دگرخواهی دولت) و پیروی از توصیه‌های بهداشتی در ابعاد مختلف (رفتاری، نگرشی و احساسی) رابطه مثبت معنی‌داری وجود دارد. به این معنی که با افزایش اعتماد افراد به دولت، میزان پیروی آنها از توصیه‌های بهداشتی مرتبط با پاندمی کووید-۱۹ نیز افزایش خواهد یافت و برعکس.

تحلیل دقیق‌تر این رابطه نشان می‌دهد اعتماد به دگرخواهی دولت نقش مؤثرتری بر رعایت دستورالعمل‌های بهداشتی از سوی مردم دارد. به بیان دیگر افرادی که دولت را دلسوز مردم و پیگیر مطالبات و خواسته‌های عدالتجویانه می‌دانند، بیش از بقیه سعی می‌کنند دستورالعمل‌های بهداشتی را که از سوی همین دولت همواره مورد تأکید است، رعایت کنند. همچنین اعتماد به صداقت دولت (راستگویی در ارائه آمار و ارقام مرتبط با کرونا، شفافیت عملکرد و به‌طور کلی روراست بودن با مردم) نقش مهمی در نحوه پیروی از توصیه‌های بهداشتی دارد. در واقع زمانی که مردم دولت را صادق ندانند، کمتر دستورالعمل‌های بهداشتی را رعایت کرده و نگرش سهل‌انگارانه‌تری نسبت به روبرو شدن با بیماری کرونا دارند. از

سوی دیگر کارایی دولت - هرچند کمتر از دو بُعد دیگر اعتماد- نیز از جهاتی شکل‌دهنده رفتار اجتماعی مردم است. بدین معنی که اعتقاد مردم به عملکرد خوب دولت در مقابله با کرونا، باعث می‌شود آنها بیشتر دستورالعمل‌های بهداشتی و اصول فاصله‌گذاری اجتماعی را در رفتار خود در نظر بگیرند.

مجموع این یافته‌ها نشان می‌دهد که در ایران نهادهای سیاسی و به‌طور مشخص دولت، بر رفتار اجتماعی افراد تأثیرگذار است. به‌طوری‌که افزایش اعتماد به دولت (که خود متأثر از عملکرد دولت است) تأثیر مثبتی بر کاهش شیوع بیماری به‌واسطه رعایت بیشتر پروتکل‌های بهداشتی از سوی مردم دارد.

این یافته همسو با نتایج تحقیق سی چانگ و یانگ لی (۲۰۲۱) است که نشان داد بین اعتماد عمومی و پیروی عموم مردم در مورد اتخاذ اقدامات محافظتی شخصی معرفی شده در مرحله اولیه بیماری و ویروس کرونا در تایلند، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین نتایج تحقیق پاک و همکاران (۲۰۲۱) نیز حاکی از آن است که اعتماد بالای مردم به دولت و درک صداقت آن، تأثیر محدودیت‌های سیاستی را بر پیروی عمومی دوچندان می‌کند. نتایج تحقیق اوکسانن و همکاران^۱ (۲۰۲۰) نیز نشان داد اعتماد نهادی با کاهش مرگ‌ومیر ناشی از کووید-۱۹ همراه است.

علاوه بر این نتایج تحقیق چان و همکاران (۲۰۲۰) نیز نشان داد در مناطقی که مردم اعتماد زیادی به دولت دارند، تحرک آنها به طرز چشمگیری کاهش می‌یابد (رعایت فاصله‌گذاری اجتماعی) و این امر نشانگر همبستگی اعتماد به دولت با واکنش‌های رفتاری در طی بحران کووید-۱۹ است. نتایج تحقیق ولفرت و همکاران (۲۰۲۰) نیز نشان داد که اعتماد اجتماعی با اهداف فاصله‌گذاری اجتماعی در کشور انگلستان در طول دو موج شیوع پاندمی کووید-۱۹ ارتباط مثبت داشت. در همین رابطه نتایج تحقیق بارگین و همکاران (۲۰۲۰) نیز حاکی از

1. Oksanen

این است که در اروپا در دوره شیوع پاندمی کووید-۱۹، مناطق با اعتماد بالا، تحرک مربوط به فعالیتهای غیرضروری را به میزان قابل توجهی بیشتر از مناطق کم اعتماد کم کاهش می دهند. علاوه بر اینها نتایج تحقیق وینک و همکاران (۲۰۱۹) طی یک نظرسنجی در شمال کنگو در رابطه با شیوع ابولا نیز حاکی از این است که اعتماد نهادی کم و اعتقاد به اطلاعات غلط (صداقت پایین) با کاهش اتخاذ رفتارهای پیشگیرانه از جمله پذیرش واکسنهای ابولا و به دنبال آن مراقبتهای بهداشتی رسمی همراه است. در همین خصوص نتایج تحقیق مشابهی توسط بلیر و همکاران (۲۰۱۶) در خصوص ارزیابی رابطه بین اعتماد به دولت و پیروی از مداخلات کنترل ابولا در لیبیا نیز نشان داد پاسخ دهندگانی که اعتماد کمی به دولت دارند بسیار کمتر احتمال دارد که در خانه‌های خود اقدامات احتیاطی انجام دهند یا از مکانیزمهای فاصله‌گذاری اجتماعی دولت که برای مهار شیوع ویروس طراحی شده‌اند، پیروی کنند.

به منظور بررسی مدل تحقیق و تحلیل دقیق‌تر یافته‌ها از رگرسیون چند متغیره با روش Enter نیز استفاده شده است. نتایج تحلیل رگرسیونی حاکی از آن است که مدل مذکور معنادار بوده و مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰.۵۴۳ است که نشان می‌دهد بین مجموعه متغیرهای مستقل با متغیر وابسته، همبستگی نسبتاً قوی وجود دارد. همچنین مقدار ضریب تعیین برابر با ۰.۲۸۷ است که نشان می‌دهد حدود ۲۹ درصد از عوامل مؤثر بر میزان پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی در دوران شیوع بیماری کرونا، تحت تأثیر ابعاد متغیرهای مستقل (اعتماد به دولت) است. همچنین با تفسیر ضرایب رگرسیونی بر اساس ضریب استاندارد شده (Beta) می‌توان گفت متغیر «دگرخواهی دولت» با ضریب رگرسیونی ۰.۴۲۹ دارای بالاترین ضریب رگرسیونی و متغیر «کارآیی دولت» با ضریب ۰.۱۲۰ دارای ضعیف‌ترین ضریب رگرسیونی است. به عبارتی ابعاد مختلف اعتماد به دولت به ترتیب بیشترین میزان تأثیر بر پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی عبارتند از: اعتماد به دگرخواهی دولت، اعتماد به صداقت دولت و در نهایت اعتماد به کارآیی دولت.

باید اشاره کرد که اعتماد عنصری است که خود تحت تأثیر عوامل مختلف شکل می‌گیرد؛ اما آنچه اهمیت دارد و تحقیق حاضر نیز آن را تأیید می‌کند، نقش انکارناپذیر آن بر رفتار اجتماعی مردم و مشارکت آنها در رعایت اصول بهداشتی و فاصله‌گذاری اجتماعی است. از این‌روی نهادهای حاکمیتی باید روشهایی برای جلب اعتماد عمومی نسبت به عملکرد خود در دوران شیوع کرونا داشته باشند تا تلاشهایشان در راستای کنترل و مهار این بیماری همه‌گیر بی‌نتیجه نماند.

بحران همه‌گیری کرونا در ایران با افت‌وخیزهای بسیاری همراه بوده است و تحقیق حاضر به‌عنوان یک پژوهش مقطعی در یک بازه زمانی خاص انجام شده است. در این راستا باید متذکر شد که نوع رفتار افراد در مواجهه با این بیماری و میزان رعایت دستورالعملهای بهداشتی از سوی جامعه تا حدی متأثر از شرایط زمانی است؛ به‌طوری‌که با آغاز یک پیک (موج) و افزایش ابتلاء به بیماری و مرگ‌ومیر ناشی از آن، میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی نیز افزایش پیدا می‌کند. از این‌روی به نظر می‌رسد میزان تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته در این تحقیق می‌تواند تا حدی متأثر از زمان باشد؛ چنانکه یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد میزان رعایت پروتکل‌های بهداشتی در زمان اجرای پژوهش که همزمان با یکی از پیکهای کرونا بود، بالا بوده است.

چه‌بسا اگر تحقیق حاضر در برهه زمانی دیگری انجام می‌شد، نتایج متفاوتی به همراه داشت. البته به‌زعم نگارندگان شرایط زمانی بر اصل موضوع تأثیرگذاری اعتماد به دولت بر پیروی مردم از توصیه‌های بهداشتی اثر معناداری ندارد؛ هرچند ممکن است شدت این تأثیرگذاری تغییراتی داشته باشد.

نکته دیگر اینکه برخی یافته‌های جدید علمی مرتبط با پیشگیری از ابتلاء به کرونا می‌تواند بر نوع شاخص‌سازی تحقیق و گویه‌های استفاده شده به‌ویژه در بخش «پیروی از توصیه‌های بهداشتی» اثرگذار باشد. به‌طوری‌که تحقیقات آتی باید متناسب با یافته‌های

جدیدتر مرتبط با این پاندمی، متغیرها را به روز کنند.

در پایان لازم است پیشنهادهایی در جهت پیروی بهتر از اصول بهداشتی و اعتماد بیشتر مردم به دولت ارائه شود:

- ایجاد شفافیت بیشتر در ارائه آمار و ارقام مرتبط با ابتلاء و مرگ و میر ناشی از همه گیری کرونا
- اطلاع رسانی دقیق، درست و به موقع در خصوص نحوه رعایت توصیه های بهداشتی و نقش آن در کنترل مؤثر پاندمی
- افزایش سرعت عمل و بهبود عملکرد دستگاه های اجرایی مرتبط در کنترل مؤثر پاندمی
- وجود وحدت رویه در بخش های مختلف دولت و جلوگیری از اتخاذ تصمیمات ضدونقیض
- بالابردن سطح مشارکت مردمی از طریق مداخلات سازمان های مردم نهاد به عنوان واسط میان مردم و دولت

ملاحظات اخلاقی

مشارکت نویسندگان

همه نویسندگان در نگارش مقاله مشارکت مؤثر داشته اند.

منابع مالی

برای انتشار این مقاله از هیچ نهاد و یا سازمانی به طور مستقیم حمایت مالی دریافت نشده است.

تعارض منافع

این مقاله با سایر آثار منتشر شده از نویسندگان مغایرت محتوایی ندارد.

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در این مقاله همه حقوق مرتبط با منابع مورد استناد رعایت شده و منابع با دقت ذکر شده اند.

- Abbaszadeh, M., & Alizadeh Aghdam, M. (2011). Trust in the executive apparatus and the factors affecting it. *Journal of Applied Sociology*, 22(41), 106-83. (in Persian).
- Achterberg, P., Koester, W.E., & Waal, J. (2017). A science confidence gap: Education, trust in scientific methods, and trust in scientific institutions in the United States. *Public Understanding of Science*, 26(6), 704-720.
- Ahmadi, H., & Dehghani, R. (2015). Opinions and Thoughts of Ulrich Beck (Theorist of Risky Society). *Quarterly Journal of Social Development (Former Human Development)*, 10(2), 126-101. (in Persian).
- Alavipour, M., & Ahadi, H. (2020). *Humanities and Corona Collection; The New Suffering of the Treasure of Hope*. Tehran: Institute of Humanities and Cultural Studies. (in Persian).
- Almutairi, A.F., BaniMustafa, A., Alessa, Y.M., Almutairi, S.B., & Almaleh, Y. (2020). Public Trust and Compliance with the Precautionary Measures Against COVID-19 Employed by Authorities in Saudi Arabia. *Risk Manag Healthc Policy*, 13: 753-760.
- Alwani, M., & Hosseini, p. (2013). Reflections on Theoretical Foundations, Concepts and Models of Institutional (Organizational) Trust. *Journal of Educational Measurement and Evaluation Studies*, 3(4): 142-105. (in Persian).
- Azkeia, M., Hasaniraad, K. (2013). The role of social trust in people's participation in rural development projects. *Journal of Social Sciences*, 3(1): 82-7. (in Persian).
- Bargain, O., Aminjonov, U. (2020). Trust and compliance to public health policies in times of COVID-19. *Journal of Public Economics*, 192.
- Blair, R., Morse, B., Tsai, L. (2017). Public health and public trust: Survey evidence from the Ebola Virus Disease epidemic in Liberia. *Social Science & Medicine*, 172: 89-97.
- Center for Presidential Strategic Studies (2020). *Comparative Analysis of Counter-Covid 19 Policies in Countries*, Report 32-99, No. 463. (in Persian).
- Center for Presidential Strategic Studies (2020). *Covid-91 data; Tracking covid-91 excess deaths across countries*", Report 28-99, No. 459. (in Persian).
- Chalabi, M. (2002). *Study of personality system in Iran*. Tehran: Farhang Research Publishing.

- Chan, H. Brumpton, M. Macintyre, A. Arapoc, J. Savage, D. Skali, A. Stadelmann, D., & Torgler, B. (2020). How confidence in health care systems affects mobility and compliance during the COVID-19 pandemic. *PLoS One*, 15(10): 1-18.
- Eskandari, S. (2013). Study of the issue of social trust in science and the factors affecting it. *Journal of Science Promotion*, 4(5). (in Persian).
- Fatahi, S. (2020). *Pathology of the system of government in the face of Corona, a collection of articles on Corona and Iranian society; Cultural and social aspects*. Institute of Culture, Arts and Communications: 246-239. (in Persian).
- Fazeli, M. (2020). *Rapid research on the social dimensions of the corona crisis*. available at <https://www.irna.ir/news/> (Reference date: 2020/10/06). (in Persian).
- Ghaffari, G., Javadiyeganeh, M. (2017). *Social, Cultural and Moral Status of Iranian Society*. Tehran: Ministry of Interior, Office of National Plans and University of Tehran. (in Persian).
- Gholamipour, A. (2020). *Corona and the Social State, a collection of articles on Corona and Iranian society; Cultural and social aspects*. Tehran: Research Institute of Culture, Arts and Communications: 270-247. (in Persian).
- Gholamzadeh, K., Sharepour, M. (2009). The relationship between membership in voluntary associations and the level of social trust among students of Mazandaran University. *Social Welfare*, 10(38): 243-221. (in Persian).
- Giddens, A. (2004). *Abstract of Anthony Giddens's works*. translated by Hassan Chavoshian. Phoenix Publishing. (in Persian).
- ISPA; Iranian Students' Opinion Survey Center (2019). *Survey of the people of Tehran about the corona*. available at <http://ispa.ir/Default/archive/en/paper> (Reference date: 2020/10/03). (in Persian).
- Jaberansari, M., Najaf Beigi, R., & Alwani, M. (2016). Strategies to Promote Public Trust in Government Organizations. *Soft Power Studies*, 6(15): 13-1. (in Persian).
- Javadiyeganeh, M. (2016). *The third wave of the "Survey of Iranian Values and Attitudes" project*. Institute of Culture, Arts and Communications. in collaboration with the National Center for Social Monitoring of the Ministry of Interior. (in Persian).

- Khorramshad, M., & Suri, F. (2019). Institutional Trust, Public Universities and Political Socialization in the Islamic Republic of Iran. *Quarterly Journal of Interdisciplinary Studies in Humanities*, 11(2): 1-30. (in Persian).
- Mahdizadeh, M. (2020). Study of the dimensions and some social consequences of the crisis of the spread of Corona virus in society as a global threat. *Science Promotion Quarterly*, 11(1): 44-19. (in Persian).
- Mansoorian, M., & Ghodrati, H. (2009). Social trust and its determinants; Institution-Based or Community-Based Approach. *Journal of Applied Sociology*, 20(2): 215-189. (in Persian).
- Matlabi, D. (2020). *The impact of the corona virus on cultural life; With an emphasis on the publishing industry*. a collection of articles by Corona and the Iranian community; Cultural and social aspects. Tehran: Research Institute of Culture, Arts and Communications: 116-101. (in Persian).
- Matthewman, S. (2015). Risk society revisited, again. University of Auckland, New Zealand. sagepub.co.uk/journalsPermissions.nav, 128 (1), 141-152.
- Mirzaei, H. (2020). Essays in Higher Education, Science and the Corona Crisis in Iran. Tehran: Research Institute for Cultural and Social Studies. (in Persian).
- Moeidfard, S., & Jahangiri, P. (2009). Generalized social trust and social factors affecting that case study of Urmia. *Encyclopedia of Social Sciences*, 1(1): 67-48. (in Persian).
- Oksanen, A. (2020). *Regulation and Trust: 3-Month Follow-up Study on COVID-19 Mortality in 25 European Countries*. JMIR Public Health Surveill, 6 (2).
- Pak, A., McBryde, E., & Adegboye, O. A. (2021). Does High Public Trust Amplify Compliance with Stringent COVID-19 Government Health Guidelines? A Multi-country Analysis Using Data from 102,627 Individuals. *Risk Management and Healthcare Policy*, 14: 293-302.
- Institute of Culture, Arts and Communication (2020). *Citizens' Opinion Poll Report on Corona; National Study, Opinion Poll Group of the Office of National Plans*. (in Persian).
- Saadat, R. (2007). Estimation of social capital trends in Iran using fuzzy method. *Journal of Economic Research*, 43(2), 60-41. (in Persian).
- Saechang, O., Yu, J., & Li, Y. (2021). Public Trust and Policy Compliance during the COVID-19 Pandemic: The Role of Professional Trust. *Healthcare*, 9(2):151-172.

- Seiahpoosh, A. (2008). Meta-analysis of social capital studies in Iran. *Culture Strategy*, 1(3), 124-99. (in Persian).
- Sharepour, M. (2001). Erosion of Social Capital and Its Consequences. *Letter of the Iranian Sociological Association*, 3(1), 112-101. (in Persian).
- Solgi, M., Motalebi, D., & Gholamipour, A. (2020). *Corona and Iranian Society. A collection of articles on Corona and Iranian Society; Cultural and social aspects*. Tehran: Research Institute of Culture, Arts and Communications. (in Persian).
- Tavassoli, G., & Vaddahir, A. (2009). The relationship between knowledge and politics in a risky society; Sociological Reflection on the Formation of Dangerous Regulatory Communities in the Present Age. *Sociology of Iran*, 10(4), 42-22. (in Persian).
- The Economist (2020). *Tracking covid-19 excess deaths across countries*. Available at: <https://www.economist.com/graphic-detail/2020/07/15/tracking-covid-19-excess-deaths-across-countries>.
- Vinck, P., Pham, P.N, Bindu, K.K., Bedford, J., & Nilles, E.J. (2019). Institutional trust and misinformation in the response to the 2018–19 Ebola outbreak in North Kivu, DR Congo: a population-based survey. *The Lancet Infectious Diseases*, 19(5): 529-536.
- Woelfert, F.S, & Kunst, J. R. (2020). How Political and Social Trust Can Impact Social Distancing Practices During COVID-19 in Unexpected Ways. *Front Psychol*, 14(11):57-71.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی